הגדול ומלבד זה הן אתה 'ראשית אוני' היינו שבמציאות אתה הבכור והראשון, ואילולי ש'פחז כמים' היה ראוי להיות יתר על אחיך.

אלא שצ"ע הלשון של רש"י שם ל'בכור' ברכתי שמשמע שכוונת יצחק היתה לברך את הבכור, וכן צ"ע ממש"כ רש"י (בראשית כה ל) 'לפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקרב להקב"ה' ועיי"ש, ומשמע שכל המכירה היה שם הבכורה הנוגע לעבודה, ולכאורה משמע שאין זה תלוי בזכויות של בן גדול כמש"נ לעיל, וצ"ע.

ואולי יש לפרש דעד יציאת מצרים לא היה דין בכור תלוי בפטר רחם, אלא הבכור היה הבן הגדול שהזכויות שלו, וכדמשמע קצת מהרמב"ם בפיה"מ (סוף זבחים) שאומר שמאדם עד מרע"ה היתה העבודה בבכורות, ואם כל הבכורה היא של פטר רחם דוקא א"כ הרי אדם לא היה בכור, וע"כ היה דין בכורה אחר, ואולי זכויות אלה שייכות במכירה וצ"ע[קסד].

ויבז עשיו את הבכורה (בראשית כה לד).

ומבואר בגמ' (ב"ב טז:) דחמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום, 'בא על נערה המאורסה, והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחיית המתים ושט את הבכורה'. וצ"ב כיון שעבר על חמורות שבחמורות באותו היום מה מקום יש להזכיר שגם ביזה את הבכורה. והביאור הוא דעל העבירות האחרות שעבר היה לו יצר הרע ונכשל מחמתו בחטא, אבל למכור בכורה בנזיד עדשים זה יותר גרוע מהעבירות הללו, שזה במזיד ובדעת, ועל כן יש בזה טענה יותר מהעבירות האחרות[קסה].

בחומש בראשית (כה לד) כתיב ויבז עשו את הבכורה, וקשה הרי במדרש איתא חמש עבירות עשה וביניהם בא על נערה המאורסה והרג את הנפש ולמה העיד הכתוב רשעו רק על ביזוי הבכורה אלא שבעבירות האדם עלול ליכשל אבל למכור בכורה

הערות

קסד. כתבי תלמידים, קובץ הוספות הגדש"פ מבית לוי.

קסה. וכמו כן אמר לעניין המדינה, כאשר מוכרים את כל התורה בשביל המדינה הזו שאין שום תקווה ממנה, זהו דבר הגרוע מהכל.- שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה.

בנזיד עדשים מראה שכל עבודת ה' אצלו כלום. וכן ענין הציונות והמדינה הלוא כלל ישראל חי כל הזמן סמוכים על הבטחות הנביאים ועל האמונה בביאת המשיח ונסים גלויים שיתרחשו אז, ויסוד המדינה לנפץ כל אלו וכעין נזיד עדשים עבור הבכורה ואין לך עבירה כמוהו[קסו].

הערות

קסו. תשובות והנהגות, הגר"מ שטרנבוך. וע"ע משנכ"ת ישעיה (לח א). והביא שם עוד ליקוט דברים ממרן זיע"א אודות המדינה הציונית בארה"ק: דעת מרן הגריז"ס זצ"ל הגאב"ד דבריסק על המדינה ואעתיק כפי הרשום אצלי ממה שאמר בשנת תש"ז לפני הקמת המדינה בנוגע לדעתו אז שאסור להקים מדינה. סיפרו למרן זצ"ל שבספרי קבלה כתוב שלפני ביאת המשיח יהיה ממשלה והשלטון ביד ערב רב, והשיב שאינו מאמין שכן, ואמרו לו שגם בנביאים יש רמז שהארץ תחולק ותהיה תחת שלטון יהודי לפני ביאת המשיח וענה ואמר שגמרא מפורשת שגם בכה"ג שיש נבואה אסור לעשות נגד דין תורה שבברכות (י.) איתא דחזקיה ראה ברוח הקודש ונבואה שיהיו לו בנים דלא מעלי ולכן נמנע לקיים פריה ורביה, ותמוה כיון שראה ברוח הקודש שיהיו לו בנים למה נמנע והלא בודאי יהיו לו בנים כיון שברוח הקודש ראה שכן, וע"כ כיון שלדעתו ע"פ דין אסור לעשות כן להביא בנים כאלו אפילו שראה ברוח הקודש שלא יועיל חייב לשמוע לדין תורה ולדבריו. מדין תורה אסור להקים מדינה שזהו גרם לשפיכות דמים ואפילו כתוב בנביא שיהיה כן אסור לנו לעזור.

וכן ברמב"ם סוף הלכות מלכים מפורש שהנצרות הכנה למשיח שמאמינים באלקים ואטו נסייע להפיץ נצרות כדי להקדים משיח. [ושמעתי מפי הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל שאמר לו הגאון מבריסק זצ"ל שעי"ז אנו מוסרים התורה וחינוך בנינו ביד רשעים ופוקרים ואין לך איסור חמור כמהו].

והוסיף מרן זצ"ל והביא משמואל (יב ז) ששמואל בא בטענה על שרוצים מלך וקשה הלוא מקרא מלא דיבר הכתוב 'שום תשים עליך מלך' אבל הם ביקשו מלך כדרך העולם שיארגן חיילים ללחום נגד עמון ויושעו מאויביהם, וזה אסור, אלא ה' הוא מלכם והוא יושיעם כפי שישמרו התורה. וכן כאן הם דורשים מדינה להינצל מאנטישמיות וזה גופא אסור, כי כל הנהגת כלל ישראל שלא כדרך הטבע ותלויים רק בקיום התורה ומצוות ולא ח"ו במדינה.

ובשנת תרצ"ו דנו בכנסיה גדולה על הקמת מדינה מחולקת, וכידוע הגר"א ווסרמן והגר"א קוטלר זצוק"ל רצו לעזוב כשנראה סכנה שיסכימו לשלטון ציוני ונמנעו ע"פ הוראת הגרח"ע זצוק"ל, והגריז"ס זצוק"ל כעס ורגז מאד שדנו בזה בשעה שיש בזה ר"ל גרם שפיכות דמים ושאל אותו הגר"א קלמנוביץ זצ"ל מה איכפת לו כ"כ, עד שרוגז בקולי קולות הלוא הבריטים בלאו הכי לא מתחשבים ברבנים, והביא הגמרא בסנהדרין (נו.) דחזקיה חשש שהקב"ה אזיל בתר רוב, רק אמרו לו קשר רשעים אינו מן המנין, משמע שאם רשעים נוטה הקב"ה לגבייהו, ולכן טען אז ואמר הרי בכנסיה התאספו רוב גדולי הדור, והקב"ה נוטה בתר הרוב, והרי הסכימו על עצם המדינה, רק חלקו אם מותר לוותר על חלקי ארץ ישראל. ואמר אז (בשנת תרצ"ו) חוששני שיתקיים שהרי

אינו קשר רשעים והם מן המניין, ע"כ שמעתי ונרשם אצלי מפי בנו הגרי"ד זצוק"ל.

ולהלן עוד ליקוט דברים שאמר מרן בעניין המדינה הציונית בהזדמנויות שונות: כשפעם דברו איתו מעניין המדינה קודם הקמתה, אמר שהמדינה תקום, וכשנשאל מניין הוא יודע, אמר, שיש יותר מידי ערליכער יודן שמתפללים ע"ז. וכשדנו על הקמת המדינה ביקש מרן זיע"א מאחד מוותיקי ירושלים שילך לכותל המערבי להתפלל שלא תקום המדינה, וכשהלא התפלא ע"כ, אמר לו מרן זיע"א, שהרי הכהן גדול בצאתו מבית קדש הקדשים ביוה"כ מתפלל שלא תתקבל תפילתם של עוברי דרכים עניין הגשמים בשעה שהעולם צריכים לו. והנה נחזי אנן הרי כל העולם צריך לחיטים וכדי שיצמחו חיטים צריך לגשם, וגם העוברי דרכים צריכים למים אלא שבשעה שיורדים גשמים יש להם אי נעימות, וע"כ הם מתפללים שלא ירדו גשמים, וכנגד תפילתם צריך תפילת כהן גדול ביום הכיפורים 'שלא יכנסו לפניך תפילתם של עוברי דרכים'. המשיך מרן זיע"א ואמר הרי הטוב שיצא מהמדינה הלא אנו יודעים, ובכל אופן כמה אנשים מתפללים בשבילה כי עי"ז יהיו להם משרות, ולכן צריך להתפלל שלא תתקבל תפילתם. וכשהיה עולה לז' דנחמתא היו עיניו זולגות דמעות, ואמר שבכל הדורות היו ליהודים תקווה 'נחמו נחמו עמי' 'אנכי אנכי הוא מנחמכם' ושאר פסוקי נחמה שנאמרו ע"י הנביאים בשם ה' שהשי"ת בעצמו יגאלנו, וזה היה למשיבת נפש לכל יהודי, אולם היום העמידו להם הציונים חזון חדש, שכאילו יהיה פתרון ל'בעיה היהודית' בדרך הטבע, ויהודים יקחו את גורלם בידם, ומדמים וחושבים שכאילו יש במדינה איזה ישועה לכלל ישראל, בזמן שהיא אינה אלא הגלות הקשה מכולם. והיה רגיל לחזור על דברי הגמ' בסנהדרין (סג:) אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים, פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה, אמר לו מאיזה משפחה אתה, אמר לו ממשפחה פלונית אני, אמר לו כלום נשתייר מאותה משפחה, אמר לו לאו חוץ ממני, אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד, אמר לו הן, אמר לו אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, אמר לו הס שלא להזכיר בשם ה' שלא למדו אביו ואמו, מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה לקיים מה שנאמר '(ויקרא כו) ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם'. ואמר מרן זיע"א דכך הוא המצב בזמננו, על אף שאנשים רואים שהמרידה בה' היא לא תצלח, ובגלל הקמת המדינה אנחנו סובלים מהשכנים הערבים, ומידי יום ביומו נהרגים ונפצעים אנשים ה' ירחם, וכל כלי הנשק של הציונים לא מצליחים להפסיק את הטרור, עם כל זה ממשיכים עדיין לתמוך במדינה, וסוברים שהיא ישועת ה' וגאולת ישראל, ולא מבינים שזו סכנת כליה לעם ישראל.

פעם שאלו למרן זיע"א חוות דעתו על המצב בא"י אחרי קום המדינה, והיתה תשובתו כי אין מצב כלל, כי מצב פירושו 'מעמד קיים' על כל פנים לפי שעה, אבל כשההתדרדרות היא בתכיפות אין כאן מצב כלל.

עוד אמר פעם בשיחה על המצב בארץ ישראל, והמשיל משל לאחד שהלך לראות חתן לשדכו; בבואו אל בית החתן מצא הכל מסודר בטוב טעם, דירה נאה וכלים נאים ומנורות יפות מפיצות אור בבית, בבואו אל המחותנים סיפר על העושר והכבוד שראו עיניו בבית החתן, שאלו המחותנים אבל העיקר מי יושב בבית. כן הדבר הזה אמנם ישנה התפתחות באופן כללי בארץ ישראל, אבל העיקר החשוב מי הם היושבים ראשונה בהנהגת המדינה, הלא הם אנשים שנתרחקו מדרך התורה והדת.